

2011 VERKSAMHETSPLAN

GEMENSAMT

Utgångsläge i december 2010

- Upplandsstiftelsens¹ profil och prioriteringar ligger fast. Särskild vikt ska alltså läggas på naturvård, folkhälsoarbete genom friluftsliv samt målgruppen barn och ungdom.
- Medlemmarnas ekonomiska bidrag för 2011 är enligt stämmans beslut 21 kr/invånare från alla kommunerna och landstinget plus tre procents uppräkningskostnader.
- Projektmedel för vattenvård LOVA och för loka naturvård LONA kan sökas av kommunerna. Stiftelsen bistår i arbetet.
- EU:s program som Life, Östersjöprogrammet och Central Baltic ger möjligt att söka projektmedel. Landsbygdsprogrammet har väsentligt mer resurser nu än under tidigare programperiod och en inriktning som ger större möjligheter till projekt inom naturvård. Fyra Leader-områden har bildats som berör länet.
- De investeringar som görs i Rullands camping och Gräsöbadens camping ska i allt väsentligt vara kostnadsneutrala för stiftelsen. Ny arrendator tillträder i Rullands camping vid årsskiftet.
- Försäljningen av Härjarö konferens och camping kommer att slutföras.

Inriktning under 2011

- Arbetet med folkhälsa fortsätter i ökad omfattning med syfte att fler ska vistas i naturen och röra sig mer. Särskilda satsningar planeras för barn och ungdomar.
- Smultronställen i naturen är numera en ordinarie verksamhet med satsningar på information, hemsida och anpassad förvaltning av stiftelsens områden. Arbetet med guideverksamhet och samordnade utflyktskalendrier fortsätter. Upplandsstiftelsen tar i år huvudansvaret för samordning av verksamheten. Samarbete sker med Länsstyrelsen, kommunerna, Biotopia och ideella organisationer.
- Stiftelsen deltar i utvecklingen av Biotopia och fortsätter att ha en person stationerad där för information om smultronställen, skyddad natur, friluftsliv och leder.
- Hemsidan www.smultronstallen.nu slås samman med Upplandsstiftelsens utflyktstips på nätet. Genom detta kan vi erbjuda en mer full-

ständig information om länets natur och ge en bättre service till länsinvånarna.

- Stiftelsens informationsmaterial ska översättas till engelska.
- Ny informationsteknik till smartphones av typ iphone utvecklas.
- Samarbetet med Världsnaturfonden WWF utvecklas ytterligare. Det tidigare samarbetsområdet i Norra Roslagen har utsetts till ett av tre landskap i Sverige där Världsnaturfonden WWF vill satsa på att förstärka naturvärdena i landskapet samt visa upp metoder för att minska närsaltavrinningen till Östersjön.
- En treårig satsning med syftet att minska tillrinningen av närsalter till Östersjön samt att bevara biologisk mångfald i ängs- och hagmarkslandskapet startar 2011. Det är en fortsättning av det tidigare samarbetet mellan Världsnaturfonden WWF och ett antal organisationer runt Östersjön bl.a. från baltstaterna, Finland och Ryssland. Upplandsstiftelsen deltar i ledningen av projektet.
- Ägaren av Untra kraftstation, Fortum AB, bidrar med 900 000 kr till arbetet med att bevara den biologiska mångfalden i Dalälvsområdet. Upplandsstiftelsen leder arbetet som drivs tillsammans med Naturskyddsföreningen, fiskevårdsföreningen och markägare.
- Samverkan med Vattenfall AB planeras med syftet att bevara och utveckla biologiska värden i Bredforsen. Vattenfall AB äger kraftstationen i Söderfors, som påverkar naturen i stiftelsens Bredforsområdet.
- Upplandsstiftelsen ingår i det omfattande Life-projektet Mälarens inre skärgård med planerade åtgärder i tre Mälarnära områden. Stiftelsens budget är 2,8 miljoner kronor över en femårsperiod varav 75 % kommer från Life Nature.
- Naturvårdsarbetet fortsätter i övrigt att hålla en hög nivå med många olika projekt för att stärka den biologiska mångfalden i länet, inte minst kommer flera projekt som handlar om våtmarker att genomföras, oftast i samverkan med kommunerna.
- Upplandsstiftelsens arbete med områdesskydd och förvaltning koncentreras mot lokala och regionala insatser med betydelse för både naturvård och friluftsliv. Flera kommuner deltar i arbetet.
- Naturskoleverksamhet finns nu i sju kommuner i och med att Tierps kommun och Knivsta kommun i samverkan med stiftelsen startat naturskola. Målet är att sådan verksamhet ska fin-

¹ Upplandsstiftelsen förkortas "stiftelsen" i den löpande texten.

nas i alla länets kommuner. Läger och naturskola på Rävsten utvecklas ytterligare.

- Översynen av stiftelsens fastighetsbestånd och arrendeavtal fortsätter för att effektivisera fastighetsförvaltningen och marknadsanpassa ekonomin.

NATUROMRÅDEN OCH ANLÄGGNINGAR

Naturområden

Stiftelsen förvaltar 33 naturområden varav 20 är naturreservat. De ska präglas av god skötsel så att såväl besökare som den biologiska mångfalden gynnas. Ytterligare värdefulla natur- och friluftsområden planeras bli införlivade i stiftelsens förvaltning under året.

Life-projektet Mälarens Inre Skärgård medför extra resurser för arbete med restaureringsinsatser, tillgänglighet och information i Kalmarnäs, Wik och Norra Björkfjärden. Samarbetet med Fortum AB i Dalälvsområdet innebär att betydande resurser förs till stiftelsens naturreservat Bredforsen. De särskilda medel som finns inom åtgärdsprogrammen för hotade arter utnyttjas för att gynna hotade arter som finns i stiftelsens områden. Restaureringsstöd används för att restaurera beteshagar med höga naturvärden. Arbetet med att ställa i ordning fler smultronställen fortsätter. För att göra naturområdena ännu mer besöksvänliga pågår ett fortlöpande arbete med att utveckla och förbättra informationen, få tydligare stigmarkering och vägvisning samt rustning av eldstäder, spänger, fågeltorn m.m. Nedan anges några av de mer omfattande planerings-, skötsel- och vårdåtgärder som ska göras under året inom stiftelsens områden.

- *Bredforsen*. Fortsatt restaurering av naturbetesmarker. Insatserna genomförs med medel från Fortum AB samt genom miljöstöd från Länsstyrelsen. Åtgärder genomförs för att förbättra miljöer för fisk framför allt harr som lever i strömmande vatten. Landkvarnforsen blir nytt smultronställe. Information och tillgänglighet utvecklas.
- *Broborg*. Fornborg med omgivande betesmarker. Restaurering av betesmarker, utveckling av information och tillgänglighet genomförs i samverkan mellan stiftelsen och Länsstyrelsens kulturmiljöenhet.
- *Ekolsund*. Stiftelsen förvaltar ett mindre område i Ekolsunds slottspark. Åtgärder planeras för att bevara gamla lövträd, framför allt lind.
- *Fageruddsåsen*. Naturreservat som utvecklas och förvaltas i samverkan mellan stiftelsen och Enköpings kommun.
- *Granåsen*. Naturreservat som stiftelsen förvaltar i samverkan med Håbo kommun. Fortsatta åtgärder görs för att området ska bli än mer attraktivt för besökare bl.a. för barngrupper.
- *Gräsö gård*. Genomföra naturvårdshuggningar och röjning för att utveckla skogs- och hagmarksbeten. Särskilda insatser görs för den hotade mnemosynefjärilen.
- *Grönlundsbacken*. Kulturhistoriskt intressant område där betesmarker, information och tillgänglighet utvecklas. Samverkan mellan stiftelsen och Länsstyrelsens kulturmiljöenhet.
- *Härjarö*. Särskilda insatser görs för att utveckla området för besökare t.ex. upprustning av stigvisare, eldstäder och badplats. Nya informationsskyltar tas fram och en stigslinga färgmärks.
- *Kalmarnäs*. Restaurera kulturmarker inom Life-projektet Mälarens Inre Skärgård. Naturskoleverksamheten i reservatet fortsätter i samverkan med skolor i Håbo kommun.
- *Lingnåre kulturresevat*. Fortsätta att restaurera kulturmarkerna samt att göra området tillgängligt med stigar och information. Arbetet sker i samverkan med kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen. Slätter genomförs på en äng för att gynna sällsynta fjärilar. Informationen om områdets historia finns i den nya ängsladan som står öppen för besökare.
- *Norra Björkfjärden*. Åtgärder för biologisk mångfald samt satsning på information och tillgänglighet inom Life-projektet Mälarens Inre Skärgård.
- *Rävsten*. Kulturmarkerna hålls öppna genom slätter och med bete av både får och nöt. Gärdesgårdsbygget kring Lillmyren fortsätter. Förberedelser görs för iståndsättandet av en linäng. Natur- & Teknikskolan utvecklar undervisningen i skötsel av kulturlandskapet.
- *Strömarbadet*. Naturbad som utvecklas och sköts genom samverkan mellan stiftelsen, Strömarens naturförening och Tierps kommun.
- *Torslundagropen*. Nytt naturreservat som ställts i ordning för besökare med informationstavla, stig och fikabord. Röjning genomförs för att hålla området öppet.
- *Tvärnö*. Restaureringen av skogsbeten och hagmarker fortsätter.
- *Fågeltornet i Vendelsjön*. Smultronställe som förvaltas i samverkan med markägare och Föreningen Vendelsjön.
- *Wik naturpark*. Stiftelsen fortsätter att sköta kulturmarkerna med bete och slätter samt att utveckla området för besökare. Nya informationstavlur och ny folder tas fram inom Life-projektet Mälarens Inre Skärgård.

Områden som stiftelsen äger helt eller delar av:

Båtforstorpet, Bredforsens naturreservat, Lingnåre kulturresevat, Ängskärs naturreservat, Skaten-Rångsen naturreservat, Kallriga naturreservat, Rävsten, Oxhagens naturreservat, Gåsholmens naturreservat, Långnäsets naturreservat, Ola skifte naturreservat, Pansaruddens naturreservat, Torslundagropen, Fageruddsåsens naturreservat, Kalmarnäslandets naturreservat, Härjarö naturreservat och Norra Björkfjärdens naturreservat.

- *Wik strandäng.* En strandäng intill Wik slott restaureras genom vassfräsning, uppsättning av stängsel samt återupptaget bete. En utsiktsplattform och information planeras intill strandängen.
- *Ångskär.* Fårbete och skötsel av strandängarna på Slåtholmen fortsätter. Nya informationstavlor om naturreservatet sätts upp.

Leder

- *Upplandsleden.* En ny slinga planeras i Lövs- tabruk. I Heby kommun rustas Ljusbäcksleden- Kyrkstigen och en folder tas fram. Längs Kyrk- stigen vid Film återuppbyggs en bro och spång vid norra Filmsjön i ett LONA-projekt.
- *Kanotlederna.* Förbättring av tillgänglighet med fokus på barn, ungdom och familjer. Utredning av kanotrastplatser vid Mälaren.

Byggnader och anläggningar

Stiftelsens anläggningar ska underhållas kontinuerligt och planmässigt. Syftet är att erbjuda attraktiva anläggningar till alla besökare.

Här tas inte upp det ganska omfattande löpande arbetet med underhåll av byggnader och anläggningar. Dessa åtgärder beskrivs i budget och syftar till väl fungerande anläggningar och kapitalsäkring.

I investeringsbudgeten preciseras satsningarna under året.

- *Rullsands havsbad och camping.* Bygget av ny restaurang med affär och åtta campingstugor har startat under hösten 2010 och ska vara klart till campingsäsongen 2011. Fem av de befintliga småstugorna flyttas intill servicehus tre. Ny skötselplan görs för stranden och campingområdet. Kompletterande vägar och markarbeten samt allmän röjning och justering av informationen utförs. Ny arrendator tillträder i januari 2011.
- *Rävstens camping.* Campingstugorna är nu färdigrustade med undantag för renovering av kök i "trädstugorna" vilket görs 2011. Påbörjad kulturhistorisk anpassning av äldre byggnader fortsätter med nytt kök i Kalle & Klara. Arrendebostaden förses med ny toalett och tvättstuga. Natur- & Teknikskolan driver verksamheten vidare med lärare på plats under vår och höst. Lokaler för naturskola och konferens, toalettsystem för stugorna samt gästhamnsbryggor ska utredas.
- *Gräsöbadens camping.* Vägpanel och tak byts på den äldre servicebyggnaden "Lången". Uteplatsen vid serveringen glasas in.

- *Ångskärs bad och camping.* Elförsörjningen till husvagnsplatserna utreds och kompletteras. Finansieringen av en ny brygga vid fiskehamnen utreds.
- *Härjarö konferens och camping.* Försäljningen av campingen slutförs när ny detaljplan och lantmåteriförrättning avslutats. Kök och hygienutrymmen rustas upp i arrendebostaden som hör till jordbruket.

BARN OCH UNGDOM

Syftet är att ge barn och ungdomar en känsla för naturen och möjligheter att upptäcka naturen som en fantastisk plats för friluftsliv och lärande. Detta gör stiftelsen framförallt genom att sprida utomhuspedagogikens idéer till länets skolor och förskolor. Stiftelsens naturskoleverksamhet har ett nära samarbete med de kommunalt drivna naturskolor som finns i Uppsala, Enköping, Håbo, Älvkarleby, Östhammar, Tierp och Knivsta (de sex senare tillkomna med stiftelsens medverkan).

Fler naturskolor

Stiftelsen verkar för ytterligare naturskoleverksamhet i länet i samverkan med berörda kommuner. Viktigast är att se till att de redan existerande naturskolorna överlever, trots kärv ekonomi i kommunerna. Energi läggs också på att stötta den framväxande naturskoleverksamheten i Heby.

Utbildning och upplysning

Genom kurser och träffar på naturskolor och skolor i länet sprids naturskolans metoder och verksamhetsformer, liksom vid större arrangemang. Vi fortsätter med etablerade former och utvecklar nya genom att:

- Ge kurser för lärare på deras studiedagar.
- Anordna inspirationsträffar för lärare på naturskolor och skolor i länet.
- Ge kurser i natur, friluftsliv och utomhuspedagogik för förskolepersonal.
- Fortsätta att sprida idéerna i böckerna *Att lära in matematik ute* och *Leka och lära matematik ute* genom kurser, föreläsningar och träffar.
- Utveckla satsningen på rörelse (folkhälsa) och skolans kärnämnen i kombination med natur och friluftsliv.
- Hålla kursdagar för studenter på lärarutbildningen.
- Medverka vid större arrangemang och där sprida utomhuspedagogikens idéer och stiftelsens metoder.

Metodutveckling och dokumentation

Stiftelsen fortsätter att dokumentera och sprida metoder och övningar samt att utarbeta nytt material, både i egen regi och tillsammans med andra. Arbetet med att ta fram olika sätt att arbeta med skolans kärnämnen i kombination med natur och friluftsliv fortsätter. Detta är planerat en revidering av boken *Att lära in matematik ute* så att den anpassas efter de nya läroplanerna.

Bidrag till skolor

Ekonomiskt bidrag delas ut till skolor för att skaffa material till utomhusverksamhet.

Samverkan

- Samarbeta med övriga naturskolor i länet.
- Samverka med stiftelsens medarbetare i olika projekt.
- Samverka med Biotopia.
- Även samverka med andra aktörer, exempelvis Naturskoleföreningen, Utenavet, Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik, Nationellt centrum för matematik, Nationellt centrum för främjande av fysisk hälsa hos barn och ungdom (NCFF), Skolverket, Länsstyrelsen, SLU, CNV m.fl.

Läger och lägerskola

Syftet med stiftelsens arbete är att höja lägerskolans kvalitet och öka antalet deltagare genom exempelvis:

- Ge råd till lärare/elever som ska åka på lägerskola.
- Uppdatera och sprida lägerskolekatalogen genom hemsidan.
- Stötta arbete med lägerskola på Rävsten, Bryggholmen och Eda.

Övrigt

- Utveckla och underhålla hemsidan.
- Fortbilda personalen.

FRILUFTSLIV – FOLKHÄLSA

Verksamhet som stimulerar länsinvånarna till ökad vistelse i naturen genom information, aktiviteter och inte minst god skötsel av naturområden och leder. Syftet är att nå en förbättrad folkhälsa samt ett ökat intresse för den uppländska naturen.

Smultronställen

Genom verksamheten Smultronställen i naturen vill vi inspirera länsinvånarna att vistas i naturen. Målet är att alla ska veta var de kan finna information om länets natur och lockas till besök i våra utvalda smultronställen.

Ett Smultronställe i naturen ska ha höga natur- och friluftsvärden. Det ska vara lätt att hitta fram dit och väl där ska det finnas förutsättningar för ett bra besök. Genom information, marknadsföring och guidning skapar vi lust att åka ut till områdena.

Arbetet med Smultronställen i naturen drivs i samarbete med kommunerna Heby, Håbo, Knivsta, Uppsala, Tierp, Östhammar och Älvkarleby, med ambitionen att successivt länka in fler kommuner under 2011. Genom styrgruppen, där alla parter är representerade, synkroniserar vi verksamheten och tar gemensamma beslut. Kommunerna arbetar för att ta fram nya smultronställen och sprida information lokalt.

Informationen i Upplandsstiftelsens 15 smultronställen hålls i gott skick och utvecklas kontinuerligt. Ett stort arbete kommer att läggas på att vidareutveckla hemsidan om smultronställen till en mer allmän ingång för natur- och friluftsinformation i länet.

Utveckling av befintliga smultronställen:

- Samordna ny entréinformation och producera ny folder på Wik.
- Utredda möjligheten att restaurera Kvarnkojan i Granåsens naturreservat till raststuga och plats för utställning om Håbos natur.
- Arbeta vidare med geocaching (skattjakt med hjälp av GPS). Etablera en geocachingaktivitet på Wik som riktar sig till parkbesökare och skolbarn. Komplettera våra områden med geocacher.
- Omarbete smultronstället på Pansarudden.
- Hålla en utbildning för stiftelsens tillsynsmän om Smultronställen i naturen.
- Fortsätta att utveckla tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning i samarbete med HSO Enköping, HSO Håbo och Håbo kommun med fokus på Härjarö, Kalmarnäs och Granåsens naturreservat. Arbetet sker delvis inom ramen för LONA-projektet Natur för alla i Håbo.
- Undersöka möjligheterna att söka medel för GPS-baserade naturstigar i våra områden.

Ställa i ordning åtminstone tre nya smultronställen:

- Broborg, fornborg med utsikt över Långhundradalen i samarbete med Knivsta kommun och Länsstyrelsens kulturmiljöenhet.
- Utveckla ett smultronställe vid Landkvarnsforsen vid Bredforsen.
- Utveckla ett smultronställe vid Borgardalsbadet utanför Länna i samarbete med Uppsala kommun.
- Bistå Föreningen Tegelsmorasjön i deras arbete med att göra smultronställe vid Kyrksjön. Arbe-

tet sker inom LONA-projektet Smultronställe Tegeslmorasjön.

Övrig information och marknadsföring

- Tillsammans med Länsstyrelsen ger vi ut Utflyktsprogrammet, ett guide- och aktivitetsprogram för hela länet i samarbete med kommunerna och naturföreningar. Genom att visa upp ett urval av trevliga aktiviteter marknadsför vi länets natur och vår friluftslivs- och naturvårdsverksamhet. Vi skapar också ett värdefullt samarbete med alla parter. Upplandsstiftelsen tar i år det huvudsakliga ansvaret för produktionen av programmet vilket innebär en stor satsning.
- Utveckla marknadsföringen på Biotopia ytterligare genom att göra om folderställen så att den riktar sig till bestämda målgrupper. Fortsatt omtryck av flyers för varje smultronställe med tillägg av symboler, bilder och karta.
- Arbeta systematiskt med att nå ut i pressen med vår verksamhet genom pressmeddelanden och kontakter.
- Marknadsföra Smultronställen i naturen genom samarbete med Uppsala Tourism, lokala turistbyråer, Biotopia och annonsering i relevanta sammanhang.
- Börja utveckla information till smartphones.
- Tillsammans med kommunerna skapa folderställen för information om smultronställen på strategiska platser ute i kommunerna.
- Utvärdera vårt pilotprojekt Ut i naturen med barnvagn och utveckla det vidare. Projektet innebär att information om bra barnvagnspromenader och platser att vara på med barn i naturen sprids genom barnvårdscentralerna. Projektet är ett samarbete med landstinget.
- Arbeta systematiskt för att utvärdera vår verksamhet och dra slutsatser av våra projekt i enlighet med de resultat som kommit fram i den metodstudie som genomförts tillsammans med Centrum för naturvägledning.

Biotopia

Biotopia/ Biologiska museet Natur i Uppland utgör ett centralt informationsnav för Upplandsstiftelsens verksamhet. Biotopia ska förse besökaren med utflyktsidéer och tips inför utflykten. Här finns information om både Smultronställen i naturen och Upplandsleden. Besökare ska även kunna få information om olika föreningars aktiviteter.

Stiftelsen kommer att ha en anställd på Biotopia. Genom vårt bidrag finns ett tydligt uppdrag att tillhandahålla naturvägledning för hela länet och att vara en plats för natur- och friluftsföreningarna att sprida information om sin verksamhet.

Uppsala kommun ansvarar för driften av Biotopia med stöd från stiftelsen.

Upplandsleden

Upplandsleden är en viktig del av stiftelsens folkhälsosatsning. Information om leden ges på hemsidan, som skrift och längs leden.

Inom LONA-projektet Förstudie Upplandsleden i Heby arbetar vi för att utreda möjligheten att koppla ihop Ljusbäcksleden, Kyrkstigen och stigarna i Färnebofjärdens nationalpark till en sträcka på Upplandsleden. Projektet sker i samarbete med Heby kommun, Nora församling, Gröna Kunskapshuset och Föreningen Ingbo källor och Kvarn.

Referensgrupp för friluftsliv/Friluftsliv för alla

Referensgruppen har två möten per år och vill skapa ett forum för erfarenhetsutbyte för dem som på olika vis arbetar med friluftsliv i Uppsala län.

Integrations- och folkhälsoprojekt

Stiftelsen har ambitionen att förankra, hitta samarbetspartners och söka pengar för ett integrations- och folkhälsoprojekt där vi arbetar med öppen förskoleverksamhet utomhus som följs upp av öppen friluftsverksamhet på helger.

Landsbygdsutveckling kopplat till besöksmål i naturen

Kan smultronställen och vandringsleder vara en resurs för lokala entreprenörer som arbetar med turism? Vi utreder möjligheten att söka pengar för pilotprojekt med inriktning mot landsbygdsutveckling.

Övrigt

Ekonomiskt bidrag delas ut.

NATURVÅRD

Upplandsstiftelsen främjar utvecklingen av länets natur genom att äga och förvalta biologiskt värdefulla markområden samt genom projekt med syfte att värna om växter och djur. Många projekt sker i samverkan med andra organisationer och markägare och med ekonomiskt stöd från bl.a. Världsnaturfonden WWF, EU:s fonder och Naturvårdsverket. Upplandsstiftelsen har ett omfattande nätverk och vi medverkar eller yttrar oss i många olika sammanhang inte minst när det gäller beslut och skötsel av naturreservat, bevarandeplaner för Natura 2000-områden, hotade arter och i viss mån kommunala planer.

Områdesskydd

Stiftelsen har under lång tid aktivt bidragit till att många markområden med hög biologisk mångfald kunnat skyddas, bl.a. genom egna markförvärv och genom att ta fram underlag till Länsstyrelsen. Stif-

telsens styrelse har beslutat att förskjuta inriktningen i arbetet med områdesskydd mot objekt som har lokal och regional betydelse. Detta innebär att stiftelsen framöver i högre grad kommer att samverka med kommunerna och beakta de lokala behoven av värdefulla natur- och friluftsområden. För att långsiktigt skydda mark- och vattenområden kan förvärv vara aktuellt. Stiftelsen arbetar också med andra former bl.a. arrendeavtal eller andra avtalsformer som passar markägare i olika situationer. Av en lista om drygt 20 objekt har styrelsen prioriterat insatser i sju av dessa tills vidare. Bland annat planeras följande insatser:

- I samverkan med Älvkarleby kommun förvärva delar av det tätortsnära naturområdet Rotskär.
- Diskussion förs med markägare vid Källarberget i Tierps kommun om stiftelsens möjligheter att förvärva del av området. Förvärv planeras.
- Diskussion har inletts med Fortifikationsverket angående bevarandet av skärgården vid Björn, Tierps kommun. Tierps kommun och stiftelsen i samverkan planerar att förvärva mark i Björns skärgård.
- Diskussion har inletts med Uppsala Akademiförvaltningen med syftet att långsiktigt bevara och sköta fjärrilskan vid Tenabadet, Heby kommun.
- Kompletterande köp av mark vid reservatet Ola.
- Fageruddsåsen i Enköping. Iordningställande pågår och fastighetsbildningsarbetet avslutas under 2011.

Ekologisk landskapsplanering: Dalälven

- Stiftelsen fortsätter att leda ett omfattande samverkansprojekt med syftet att bevara och utveckla biologisk mångfald vid nedre Dalälven. Arbetet drivs i nära samarbete med Fortum AB och Bergvik Skog AB. Stiftelsens insatser finansieras till betydande del av Fortum AB.
- Utveckla skötseln av Engelska parken med omgivning i Söderfors i samverkan med Tierps kommun.
- Samarbetet med Svenska Naturskyddsföreningen utvecklas för att förbättra förutsättningarna för vitryggig hackspett.
- Ett samarbete med Vattenfall planeras med syfte att bevara och utveckla naturvärdena i framför allt Bredforsområdet.
- Medverka i förvaltningsrådet för Färnebofjärdens nationalpark samt naturreservaten Bredforsen och Båtfors samt Natura 2000-området Marma skjutfält.
- Avrapportera naturinventeringen på Fortums marker med syfte att utveckla en naturvårdsanpassad skötsel kring Untra kraftverk.

- Fortsätta med skötselinsatser i Natura 2000-objektet Komossängen och i andra hävdberoende ängsmarker.
- Fortsatt skötsel av rikkärr i samverkan med Bergvik Skog AB, Naturskyddsföreningen och Älvkarleby kommun.
- Bistå Länsstyrelsen i arbetet med att utreda och åtgärda vattenkraftens inverkan på nedre Dalälven.
- Utveckla ett eller flera smultronställen i området.
- Ta fram ett förslag till naturreservat och skötselplan på Rotskär i samverkan med kommunen.
- Samverka med Länsstyrelsen i arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och miljöer.

Ekologisk landskapsplanering: Almunge-Länna

- Arbetet i Länna eklandskap fortsätter i samverkan med Holmen Skog AB, Uppsala kommun, Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen.
- Samverka med Uppsala kommun vid ett par badplatser med omgivande naturmiljöer för att utveckla och förvalta dessa.
- Ta fram en folder om naturen i Lännatrakten som beskriver arbetet med värdefulla lövträd i området.
- Utveckla ett eller flera smultronställen i området.
- Samverka med Länsstyrelsen i arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och miljöer.

Ekologisk landskapsplanering: Vällén

- Tillsammans med Uppsala och Östhammars kommuner utveckla skötseln av två badplatser och naturen i anslutning till dessa för att öka tillgängligheten.
- Följa upp utplanteringen av den starkt hotade svartoxen i Pansarudden.
- Medverka till att slutföra inköpen av mark till naturreservatet Kroppsjön.
- Fortsätta arbetet med en plan för skydd och skötsel av lövskogar i norra Vällén i samarbete med Länsstyrelsen och Bergvik Skog AB.
- Biträda Länsstyrelsen vid planering av skötselåtgärder i naturreservat.
- Samverka med Länsstyrelsen i arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter och miljöer.

Kulturlandskap vid Mälaren

Arbetet att bevara och utveckla ängs- och hagmarker i Mäljarlandskapet bedrivs i mindre skala i några utpekade områden. Samverkan sker med markägare och/eller berörda organisationer. Medverkan i LONA-projekt kan bli aktuellt.

- Fortsätta samarbetet med Fastighetsverket genom att utveckla ängs- och hagmarker kring Salsta slott.
- Fortsätta att utveckla av naturvärdena vid Ekolsund i anslutning till den etablerade naturstigen.
- Fortsätta i mindre skala att hjälpa enskilda markägare med rådgivning och restaurering av ängs- och hagmarker.
- Upprätta en plan för uppföljning av marker som restaurerats och/eller stängslats inom projekt Mälarhagar.

Kulturlandskap i Heby

Arbetet med bevarandet av flera hotade arter utvecklas ytterligare. Bland annat fortsätter skötseln av fjärilsrika naturbetesmarker/ängar inom utpekade objekt.

Samverkan med markägare planeras med syftet att stärka utvecklingen av landskapsvärden vid Vansjön. Sedan många år har ett aktivt arbete bedrivits av boende runt sjön.

I samverkan med Heby kommun planeras ytterligare information om naturreservatet Östa.

Roslagshagar

Norra Upplandskusten har valts till ett av Världsnaturfonden WWF:s tre nya landskapsprojekt i Sverige. Detta innebär att samarbetet med WWF stärks ytterligare och fortsätter för att utveckla värdefulla naturbetesmarker i området. Sannolikt kommer samarbetet att utvecklas inom andra naturmiljöer som skog, våtmarker och grunda havsmiljöer.

Stiftelsen fortsätter att, på uppdrag av WWF, administrera det internationella naturbetesprojektet "Meatbal" runt Östersjön. Även ansökan om andra medel ingår i detta arbete t.ex. från Interreg. Roslagshagar ingår i projektet.

Externa medel från restaureringsstöd inom Landsbygdsprogrammet finansierar betydande delar av restaureringsåtgärderna.

Planerat:

- Ett nytt projekt med Östersjöanknytning startas i samverkan med WWF. Syftet är att genomföra konkreta åtgärder för att förstärka biologisk mångfald och för att minska närsalttillförseln till Östersjön. Att visa upp goda exempel ingår.
- Restaurering av två våtmarker planeras i samverkan med WWF för att återskapa naturvärden och för att minska närsaltavrinningen till Östersjön. Ett av projekten genomförs tillsammans med Östhammars kommun och rör Östhammarsfjärden.

- Fortsätta rådgivning till lantbrukare samt upprätta restaurerings- och skötselplaner.
- Fortsätta att erbjuda ersättning för stängselmaterial vid upprustning av värdefulla naturbetesmarker.
- Arbeta med restaureringar och skötsel i några särskilt intressanta områden som vi arrenderar av markägare som själva inte har möjlighet att restaurera dem. Restaureringsstöd söks hos Länsstyrelsen.
- Arbeta med åtgärder för hotade arter, bl.a. mnemosynefjäril, ängsskäreplattmal, insekter på krissla och gotlandssäfferotplattmal. Omfattningen av arbetet beror på hur mycket externa medel som erhålls.
- Vidareutveckla arbetet med slätterängar inom projekt Roslagshagar.
- Fortsätta kartläggningen av igenväxande värdefulla ängs- och hagmarker i kust och skärgård. Omfattningen av arbetet beror på hur mycket externa medel som erhålls.
- Fortsätta att inventera fjärilar och ev. andra organismer. Fjärilar är bra indikatorer på värdefulla marker. Omfattningen av arbetet beror på hur mycket externa medel som erhålls.
- Följa upp tidigare inventeringar. Sammanställning görs i GIS-databas.
- Utveckla och förvalta Långalmastigen som tagits fram inom projektet tillsammans med markägare.
- Arrangera kurser. Kurs om slätter och skötsel av marker för mnemosynefjärilen planeras för några sommarstugeområden som projektet samarbetar med. Externa medel söks från Landsbygdsprogrammet.
- Arrangera fältvandringar för både sommargäster och fast boende i projektområdet.
- Biträda brukare som är intresserade av att starta med djuruppfödning och landskapsvård samt brukare som vill utöka sin besättning av betande djur och sitt engagemang inom landskapsvård. Omfattningen av arbetet beror på hur mycket externa medel som erhålls.
- Informera om projektet genom medverkan vid möten, seminarier och lokala arrangemang, pressmeddelanden och nyhetsbrev m.m. Utveckla informationen på hemsidan.
- Utveckla samarbetet med Länsstyrelsen, Skogs- och Vårdsstyrelsen, kommunekologer m.fl. aktörer inom landskapsvård för ökad samsyn kring restaurering och skötsel av hävdade marker.

Utveckling av våtmarkernas naturvärden

Stiftelsen fortsätter insatserna med att planlägga det fortsatta arbetet vad gäller våtmarker. En bärande idé är att utveckla de biologiska värdena i våtmarker samt att tillvarata våtmarkernas naturliga betydelse som närsaltfilter. Arbetet förutsätter ett nära samarbete med många olika parter och att finansiering söks från olika fonder.

Statlig satsning på lokal naturvård LONA

Staten har inlett en ny omgång med satsning på lokal naturvård och 50 miljoner kronor fördelas ut över länen. År 2010 beviljade länsstyrelsen 1,7 miljoner kronor till tolv projekt. Upplandsstiftelsen deltar i nio av dessa med ett personellt och finansiellt stöd av cirka en miljon kronor. De flesta av dessa projekt är fleråriga och omfattande verksamhet planeras för 2011. Ytterligare projekt planeras tillkomma under 2011.

Projekt som stiftelsen nu deltar i är:

- Besöksplatser på Gräsö, Östhammars kommun.
- Kyrkspång och fågeltorn vid Filmsjön, Östhammars kommun.
- Uteklassrum, Enköpings kommun.
- Naturskola i Hållnäs, Tierps kommun.

Hotade kustfåglar

Stiftelsens arbete med att hålla värdefulla fågelområden i skärgården fria från mink fortsätter i samverkan med jägare och ornitologer. Inventering och ringmärkning av skrانتärna genomförs inom ramen för Åtgärdsprogram skrانتärna. Arbetet stöds ekonomiskt av Länsstyrelsen.

Övriga naturvårdsprojekt

Stiftelsen utökar successivt samarbetet med kommunerna, olika organisationer, privata och staten. Under perioden planeras ett antal samverkansprojekt:

- Samverkansprojekt vid Kyrksjön i Österbytrakten utvecklas vidare tillsammans med markägare och andra.
- Samverkan med Föreningen Vendelsjön om utveckling av sjöns naturvärden samt iordningställande för besökare.
- Fortsatt uppföljning av restaureringsinsatserna vid Ledskär.
- Arbetet med naturvårdsplan i Håbo kommun slutförs och publiceras i en skrift.
- På uppdrag av Uppsala kommun har stiftelsen tagit fram förslag till ny skötselplan för Hågadal–Nåsten. Arbetet slutrapporteras under våren 2011.
- Samverkan med Heby kommun angående Östa naturreservat.

- Samverkan med Enköpings kommun angående inventering och skötselplan på kommunal mark samt framtagande av skötselplan för Grön-garnsåsen.
- Fortsatt samverkan med Centrum för Biologisk Mångfald (CBM) för att förbättra skötsel- och restaureringsmetoder i kulturmarker för att bättre gynna förutsättningarna för rödlistade arter. Särskilt läggs stor vikt vid att utveckla metoder för uppföljning och utvärdering av naturvårdsarbetets resultat.
- Utveckla metoder för registrering av fältdata med smartphones.

Gräsöfonden

Fondens huvudsakliga syfte är att stimulera vård av kulturlandskapet på Gräsön. Insamlingen till fonden fortsätter. Fonden har i samverkan med Östhammars kommun och Upplandsstiftelsen beviljats projektmedel för att utveckla besöksplatser på Gräsön.

Vattenvård

Arbetet bedrivs i samverkan med länets kommuner och andra intressenter. En expertgrupp är kopplad till arbetet.

Planerat:

- Genomföra åtgärder för att förbättra vattenkvalitet och fiskproduktion i Östhammarsfjärden och Granfjärden. Samverkan med Östhammars kommun, SKUTAB m.fl. Lokala vattenvårdsmedel (LOVA) samt Östhammars kommun finansierar projektet.
- Ta fram en förvaltningsplan för såväl vattensom landområdena runt Östhammarsfjärden och Granfjärden i samverkan med Östhammars kommun och SKUTAB. LONA-medel söks för arbetet.
- Lek- och uppväxtlokaler för abborre, gädda och sik i västra Öregrundsgrepen inventerades under 2010. De viktigaste platserna avses fredas genom beslut av Fiskeriverket. Även biotopvårdande insatser planeras och utförs. Naturvårdsverket stöder arbetet ekonomiskt.
- Ta fram underlag för skötsel och vård av landskapet runt Långalmfjärdens vatten- och landmiljöer för att undvika konflikter mellan utnyttjande och bevarande av värdefulla miljöer. Naturvårdsverket stöder arbetet ekonomiskt.
- Freda viktiga fiskrekryteringslokaler i länets södra skärgård. Samverkan sker med SKUTAB, Länsstyrelsen och fiskevattenägare.
- Fortsätta sammanställa befintliga kunskaper i en databas som görs lättillgänglig för länets kommuner och andra aktörer. Databasen konstrueras av länsstyrelsens centrala IT-

- organisation. Materialet utgör värdefullt planeringsunderlag för Länsstyrelsen, länets tre kustkommuner m.fl.
- Färdigställa en rapport som sammanfattar och redovisar det genomförda arbetet inom kustvattenarbetet.
  - Förbättra förutsättningarna för fiskfaunan i nedre Dalälven genom biotopvård, information och inventeringar. Ta fram en långsiktig plan för arbetet.
  - I samverkan med Uppsala kommun följa upp effekterna på fiskförekomsten i Fyrisån efter anläggandet av fiskvandringvägar genom Uppsala. Planera åtgärder för återställande av biotoper.
  - Förbättra förutsättningarna för landskapsfisken asp i Hågaån, vid Vånsjöbro och vid Fladån nära Almunge genom bl.a. biotopvårdsåtgärder.
  - I samarbete med Knivsta kommun arbeta med att återskapa vandringsvägar för asp i Knivstaån–Lövstaån.
  - Arbeta med restaurering av värdefulla vattenmiljöer i Heby kommun, särskilt runt Vansjön–Nordsjön. Samverkan bedrivs med kommunen och lokala intressenter.
  - Delta i diskussionerna om projekt som belyser de för- och nackdelar för vattenmiljön som strandbeteshävd har.
  - Delta i arbetet med säkerställandet av naturområden samt delta när skötselplaner för dessa objekt tas fram.

- Medverka vid revidering av skötselplaner och planering av konkreta åtgärder i vattenmiljöer i stiftelsens naturområden.
- Restaurera någon eller några våtmarker för att reducera närsaltsbelastningen på Östersjön samt förbättra fiskrekryteringen genom konkreta åtgärder. Lokala vattenvårdsmedel (LOVA) söks via Länsstyrelsen.

Övrigt med vattenanknytning

- Utveckla smultronställen med akvatisk inriktning.
- Arbeta med fiske som en del i integrationen av nya svenskar i samarbete med andra parter, bl.a. Uppsala kommun.
- Upplandsstiftelsen har invalts i det nybildade Vattenrådet för Dannemorasjön. Det övergripande syfte är att förbättra vattenkvalitet och naturvärden.

Ekonomiskt bidrag, priser, referensgrupper, information

- Ekonomiskt bidrag till föreningar delas ut.
- Naturvårdspris delas ut under året.
- Upplandsstiftelsen bedriver information om natur och medverkar i ett antal olika sammanhang i samverkan med kommuner, Länsstyrelsen, föreningar med flera.